

УДК 342.951:347.775(477)
DOI: 10.31733/2078-3566-2022-6-476-480

Олександр КРАВЧЕНКО[©]
кандидат юридичних наук
(Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
м. Київ, Україна)

ОХОРОНА КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасний бізнес, а також підприємства, установи та організації різних форм власності потребують надійної охорони й захисту своєї таємної інформації. А особливо, коли йдеться про охорону таємної інформації суб'єктів господарювання під час воєнного стану. Якщо охорона державної таємниці відбувається відповідно до Закону України «Про державну таємницю» і не викликає занепокоєння, то охорона конфіденційної інформації (КІ) та комерційної таємниці (КТ) приватного бізнес-сектору під час воєнного стану викликає певну стурбованість, що й потрібно дослідити. Також запропоновано встановити відмінність між КІ та КТ в Україні, а саме прибравши згадки про юридичну особу в законодавчому визначенні КІ.

Ключові слова: таємна інформація, конфіденційна інформація, комерційна таємниця, комерційна цінність, інформація, охорона, суб'єкт господарювання.

Постановка проблеми. Проблематика у сфері охорони КІ та КТ підприємств, установ та організацій полягає у пошуку надійної охорони комерційно цінної інформації певного бізнесу, а особливо під час воєнного стану. Серед суб'єктів владних повноважень, що стосуються охорони КІ та КТ, можна вказати такі: Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство культури та інформаційної політики, Антимонопольний комітет України, органи внутрішніх справ, зокрема органи Національної поліції, Державну фіскальну службу України, Службу безпеки України.

Можемо впевнено констатувати про відсутність окремого правового акта, що регулює відносини у сфері забезпечення правової охорони КТ в Україні, а тому можемо стверджувати, що окремого підзаконного акта у цій сфері, так само як і закона, також немає. Тож до нормативно-правових заходів належать такі способи охорони КІ та КТ, що передбачають використання певного комплексу правових засобів, наданих законом і підзаконними актами особам, які законно контролюють таку інформацію. До них треба віднести розробку й ухвалення локальних нормативних актів: Перелік відомостей, які містять КІ або КТ, Положення про КІ або КТ підприємства, Інструкцію, яка зобов'язує співробітників підприємства, установ або організацій дотримуватися режиму нерозголошення КІ або КТ, Угоду про нерозголошення КІ або КТ тощо.

Вважаємо за доцільне стосовно КТ в Україні ухвалити профільний закон, щоб врегулювати всі аспекти охорони КТ. А щодо КІ пропонуємо в законодавчому визначенні КІ прибрати згадки про юридичну особу. І сформулювати, наприклад, так: конфіденційна інформація – це інформація, доступ до якої обмежено фізичною особою та яка може поширюватися у визначеному порядку за її бажанням відповідно до передбачених нею умов.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Нами у попередніх наукових доробках була розглянута проблематика у цій сфері, а саме: «Стан охорони комерційної таємниці суб'єктів господарювання на тимчасово окупованих територіях України та в зоні проведення АТО» [1, с. 36–39]; «Суб'єкти та їх повноваження щодо охорони комерційної таємниці в Україні» [2, с. 133–156]; «Стан захисту комерційної таємниці суб'єктів господарювання на тимчасово окупованих

територіях України та в зоні проведення АТО» [3, с. 117–124] тощо.

Мета наукової розвідки полягає у встановленні можливих шляхів вдосконалення законодавства України у сфері охорони конфіденційної інформації та комерційної таємниці, а особливо під час воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», статті 21 обов'язки підприємств, установ і організацій щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації, які полягають у наступному, що підприємства, установи і організації зобов'язані:

1) планувати і здійснювати заходи щодо розробки мобілізаційних планів та підготовки до виконання покладених на них мобілізаційних завдань (замовлень) і забезпечувати поставку продукції згідно з укладеними договорами (контрактами) та надавати звіти з цих питань відповідним органам виконавчої влади, іншим державним органам та органам місцевого самоврядування, які є замовниками мобілізаційних завдань (замовлень);

2) у разі їх ліквідації (реорганізації) своєчасно сповіщати про це відповідні органи державної влади, інші державні органи та органи місцевого самоврядування, з якими укладено договори (контракти) на виконання мобілізаційних завдань (замовлень);

3) здійснювати під час мобілізації заходи щодо переведення виробництва (діяльності) на функціонування в умовах особливого періоду;

4) утримувати в належному стані техніку, будівлі, споруди та об'єкти інфраструктури, що належать для передачі в разі мобілізації Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, Оперативно-рятувальній службі цивільного захисту або призначені для спільного з ними використання у воєнний час;

5) сприяти територіальним центрам комплектування та соціальної підтримки, Центральному управлінню та/або регіональним органам Служби безпеки України, відповідному підрозділу Служби зовнішньої розвідки України у їхній роботі в мирний час та в особливий період;

6) забезпечувати своєчасне прибуття працівників, які залучаються до виконання обов'язку щодо мобілізації у порядку, визначеному частинами третьою – п'ятою статті 22 цього Закону, на збірні пункти та до військових частин;

7) забезпечувати в разі мобілізації доставку техніки на збірні пункти та у військові частини згідно з мобілізаційними завданнями (замовленнями);

8) здійснювати заходи щодо підготовки до розгортання спеціальних формувань, призначених для передачі в разі мобілізації до Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, розгортання та передачі їх в особливий період згідно з мобілізаційними планами;

9) надавати під час мобілізації будівлі, споруди, транспортні та інші матеріально-технічні засоби Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, Оперативно-рятувальній службі цивільного захисту згідно з мобілізаційними планами з наступним відшкодуванням їх вартості в порядку, встановленому законом;

10) створювати та утримувати мобілізаційні потужності, створювати і зберігати мобілізаційний резерв матеріально-технічних і сировинних ресурсів згідно з мобілізаційними завданнями (замовленнями);

11) забезпечувати формування і ведення страхового фонду документації на продукцію мобілізаційного та оборонного призначення;

12) вести військовий облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів із числа працюючих, здійснювати заходи щодо бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та в особливий період і надавати звітність з цих питань відповідним органам державної влади, іншим державним органам та органам місцевого самоврядування в установленому порядку;

13) надавати відповідним органам державної влади, іншим державним органам та органам місцевого самоврядування інформацію, необхідну для планування і здійснення мобілізаційних заходів;

утворювати мобілізаційні підрозділи та призначати працівників з питань мобілізаційної роботи;

14) сприяти своїм працівникам, які є резервістами, у виконанні ними обов'язків служби у військовому резерві та своєчасному їх направленню до органів військового управління, військових частин;

15) у разі реєстрації (перереєстрації), переобладнання чи зняття з обліку

транспортних засобів, що можуть бути призначені для доукомплектування Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період, подавати до відповідних органів та підрозділів, що згідно із Законом України "Про дорожній рух" здійснюють державну реєстрацію та облік транспортних засобів, документи з відміткою відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки про взяття їх на військовий облік (зняття з військового обліку) [4].

Підприємства, установи і організації, які є виконавцями мобілізаційних завдань (замовлень) з виробництва продукції, укладають договори (контракти) з підприємствами, установами і організаціями – виробниками (співвиконавцями) комплектуючих виробів, постачальниками матеріально-технічних засобів, сировини [4].

Підприємства, установи і організації не можуть відмовлятися від укладання договорів (контрактів) на виконання мобілізаційних завдань (замовлень), якщо їх можливості з урахуванням мобілізаційного розгортання та переданих їм матеріально-фінансових ресурсів дають змогу виконати ці мобілізаційні завдання (замовлення) [4].

Давно назріла потреба у прийнятті окремого міжгалузевого нормативно-правового акта, в якому мають бути врегульовані питання створення, використання, збереження, розголошення КІ або КТ, визначення КІ або КТ, її ознаки, умови правової охорони, перелік відомостей, що становлять/не становлять КТ, виникнення у суб'єктів права на КТ, можливість зарахування на баланс підприємства, установи або організації як нематеріального активу КІ або КТ, процедура розкриття КІ або КТ правоохоронним та контролюючим органам, відповідальність державних органів за розголошення КТ, охорона та захист останньої та інші питання, що стосуються КІ або КТ. Адже сьогодні найбільш ефективним заходом забезпечення охорони КТ є захист, що здійснюється самим суб'єктом господарювання шляхом локальних заходів та прийняття локальних нормативних (корпоративних) актів. При цьому система заходів забезпечення КІ або КТ повинна включати різноманітні заходи – адміністративні, правові, організаційні, технічні та інші. Оскільки ефективний захист досліджуваного об'єкта права інтелектуальної власності можливий лише за ефективного поєднання зазначених заходів тощо.

У статті 17 нашого проекту закону про комерційну таємницю запропоновано таку відповідальність за порушення у сфері КТ:

1. Порушення цього закону тягне за собою дисциплінарну, цивільноправову, адміністративну або кримінальну відповідальність, відповідно до законодавства України.

2. Працівник, який у зв'язку з виконанням трудових обов'язків, отримав доступ до комерційної таємниці, власниками якої є роботодавець і його контрагенти, у разі ненавмисного або необережного розголошення цієї інформації за відсутності в діях такого працівника складу злочину несе дисциплінарну відповідальність згідно до законодавства України. Відповідно до Цивільного законодавства України працівник, який розголосив комерційну таємницю всупереч трудовому договору, зобов'язаний відшкодувати завдані збитки підприємству, установі чи організації.

3. Органи державної влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, контролюючі та правоохоронні органи, які отримали доступ до комерційної таємниці, несуть перед власником інформації, що становить комерційну таємницю, матеріальну відповідальність у повному обсязі за розголошення або незаконне використання цієї інформації державними службовцями, або посадовими особами зазначених органів, яким вона стала відома у зв'язку з виконанням ними посадових (службових) обов'язків.

4. Особа, що використала комерційну таємницю, і не мала достатніх підстав вважати використання даної інформації незаконним, у тому числі отримала доступ до неї внаслідок випадку або помилки, не може відповідно до закону бути притягнуто до відповідальності.

5. На вимогу власника комерційної таємниці, особа, зазначена у частині 4 цієї статті, зобов'язана вжити заходів щодо охорони конфіденційності інформації. При відмові такої особи прийняти зазначені заходи власник комерційної таємниці, вправі вимагати в судовому порядку захисту своїх прав [5, дод. А].

Для вирішення проблематики у сфері охорони КТ в умовах воєнного стану ми запропонували проект Закону України «Про комерційну таємницю», який відповідає сучасним викликам в Україні щодо охорони та захисту КТ, в тому числі у випадку АТО або бойових діях, чи під час інших спеціальних операцій. У статті 15 нашого проекту

вказано, що дії щодо охорони комерційної таємниці при проведенні АТО або бойових діях, а також під час інших спеціальних операціях, власник комерційної таємниці на власний розсуд, але в межах законодавства України вирішує, які дії потрібно проводити щодо охорони комерційної таємниці. Обов'язок у сприянні суб'єктам господарювання, щодо охорони комерційної таємниці при проведенні АТО або бойових діях, а також інших спеціальних операціях покладається на Службу безпеки України та інші правоохоронні органи України. У разі заподіяння суб'єкту господарювання збитків шляхом витоку інформації, що становить комерційну таємницю з органів, які уповноважені здійснювати певні дії, щодо охорони комерційної таємниці при проведенні АТО або бойових діях, а також інших спеціальних операціях збитки відшкодовуються винними органами [5, дод. А].

У попередніх наукових доробках (розвідках) ми наголошували на те, що у сфері охорони комерційної таємниці потрібно ухвалити Закон України «Про комерційну таємницю», де чітко сформулювати правила заходів охорони КТ у бізнес-просторі України. А щодо охорони КІ, законодавцю потрібно виключити з визначення конфіденційної інформації згадки про юридичну особу. І сформулювати визначення КІ наприклад так: конфіденційна інформація – це інформація, доступ до якої обмежено фізичною особою та яка може поширюватися у визначеному порядку за її бажанням відповідно до передбачених нею умов. А КІ про фізичну особу, що циркулює в суб'єктах владних повноважень потрібно віднести до службової інформації. Дивергенція між КІ та КТ полягає в тому, що конфіденційна інформація – це інформація про фізичну особу, яка має цінність саме для фізичної особи, і тому в законодавчому визначенні конфіденційної інформації потрібно прибрати згадки про юридичну особу. А комерційна таємниця – це інформація, що має цінність саме для юридичних осіб, надає переваги на ринку над конкурентами (суб'єктами господарювання), впливає на прибуток підприємств, установ та організацій і тому потребує охорони й захисту [6–8].

Потрібно звернути увагу на віднесення інформації до КТ, яка має комерційну цінність фізичними особами підприємцями (ФОП). На нашу думку, інформацію, яка має комерційну цінність, ФОП потрібно віднести до КТ.

Відповідно до законодавства щодо КІ та КТ як інформації з обмеженим доступом можемо України зазначити таке:

1. Власник інформації, яка має комерційну цінність сам визначає на власний розсуд чи буде інформація, що має комерційну цінність, належати до КІ або КТ.

2. Власник інформації, яка має комерційну (економічну) цінність, власноруч встановлює заходи захисту цієї інформації (яка має комерційну цінність), та інші аспекти пов'язані із охороною КІ або КТ, а саме юридичні заходи, організаційні, технічні та ін.

3. Власник інформації, яка має комерційну цінність, встановлює терміни засекречування КІ або КТ, коло осіб, які можуть бути ознайомлені з вказаною інформацією (на договірних засадах).

4. Тощо.

Висновки. Підсумовуючи, можемо стверджувати, що можливим вирішенням проблематики у сфері охорони конфіденційної таємниці та комерційної таємниці в Україні під час воєнного стану може стати ухвалення Закону України «Про комерційну таємницю», а щодо конфіденційної інформації прибрати згадки про юридичну особу у відповідних законодавчих актах.

Список використаних джерел

1. Кравченко О. М. Стан охорони комерційної таємниці суб'єктів господарювання на тимчасово окупованих територіях України та в зоні проведення АТО. *Актуальні проблеми соціально-правового статусу осіб, постраждалих під час проведення АТО* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 квіт. 2017 р.). Київ : Акад. праці, соц. відносин і туризму, 2017. С. 36–39.

2. Кравченко О. М. Суб'єкти та їх повноваження щодо охорони комерційної таємниці в Україні. *Органи публічної влади в Україні: теорія та практика* : кол. монограф. Київ : МОН України ; НУ «Одеська юридична академія», 2019. С. 133–156.

3. Кравченко О. М. Стан захисту комерційної таємниці суб'єктів господарювання на тимчасово окупованих територіях України та в зоні проведення АТО. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2018. № 2 (24). С. 117–124.

4. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>.

5. Кравченко О. М. Адміністративно-правові засади охорони комерційної таємниці в

Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Академія праці, соціальних відносин і туризму Федерації професійних спілок України. Київ, 2019. 253 с.

6. Кравченко О. М. Дивергенція між конфіденційною інформацією та комерційною таємницею в Україні. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. № 2. С. 110–116.

7. Kravchenko O. M. Confidential information and trade secret as restricted information in Ukraine. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. № 3. С. 45–52.

8. Кравченко О. М. Інтеграція стандартів охорони комерційної таємниці України до європейського бізнес-середовища. *Ампаро*. 2022. С. 175–181.

Надійшла до редакції 13.12.2022

References

1. Kravchenko, O. M. (2017) Stan okhorony komertsiianoi taiemnytsi subiektiv hospodariuvannya na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh Ukrainy ta v zoni provedennia ATO [The state of protection of commercial secrets of business entities in the temporarily occupied territories of Ukraine and in the area of anti-terrorist operation]. *Aktualni problemy sotsialno-pravovoho statusu osib, postrazhdaluykh pid chas provedennia ATO : zb. materialiv Vseukr. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 19 kvit. 2017 r.)*. Kyiv : Akad. pratsi, sots. vidnosyn i turizmu, pp. 36–39. [in Ukr.].

2. Kravchenko, O. M. (2019) Subiekty ta yikh povnovazhennia shchodo okhorony komertsiianoi taiemnytsi v Ukraini. Orhany publichnoi vlady v Ukraini: teoriia ta praktyka [Entities and their powers regarding the protection of trade secrets in Ukraine. Public authorities in Ukraine: theory and practice] : kol. monohraf. Kyiv : MON Ukrainy ; NU «Odeska yurydychna akademiia», pp. 133–156. [in Ukr.].

3. Kravchenko, O. M. (2018) Stan zakhystu komertsiianoi taiemnytsi subiektiv hospodariuvannya na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh Ukrainy ta v zoni provedennia ATO [The state of protection of commercial secrets of business entities in the temporarily occupied territories of Ukraine and in the area of anti-terrorist operation]. *Informatsiina bezpeka liudyny, suspilstva, derzhavy*. № 2 (24), pp. 117–124. [in Ukr.].

4. Pro mobilizatsiinu pidhotovku ta mobilizatsiiu [On mobilization training and mobilization] : Zakon Ukrainy vid 21.10.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>. [in Ukr.].

5. Kravchenko, O. M. (2019) Administratyvno-pravovi zasady okhorony komertsiianoi taiemnytsi v Ukraini [Administrative and legal principles of trade secret protection in Ukraine] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07 / Akademiya pratsi, sotsialnykh vidnosyn i turizmu Federatsiyi profspilok Ukrainy. Kyiv, 253 p. [in Ukr.].

6. Kravchenko, O. M. (2022) Dyverhentsiia mizh konfidentsiinoiu informatsiieiu ta komertsiianoi taiemnytsieiu v Ukraini [Divergence between confidential information and commercial secrets in Ukraine]. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. № 2, pp. 110–116. [in Ukr.].

7. Kravchenko, O. M. (2022) Confidential information and trade secret as restricted information in Ukraine. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. № 3, pp. 45–52.

8. Kravchenko O. M. (2022) Intehratsiia standartiv okhorony komertsiianoi taiemnytsi Ukrainy do yevropeiskoho biznes-seredovyshcha [Integration of Ukraine's trade secret protection standards into the European business environment]. *Amparo*, pp. 175–181. [in Ukr.].

ABSTRACT

Oleksandr Kravchenko. Protection of confidential information and trade secret under martial law. Modern business, as well as enterprises, institutions and organizations of various forms of ownership need reliable protection and protection of their confidential information. Especially when it comes to the protection of secret information of business entities during martial law. If the protection of state secrets takes place in accordance with the Law of Ukraine "On State Secrets" and does not cause concern. The protection of confidential information (CI) and trade secrets (TS) of the private business sector during martial law is of some concern and needs to be investigated.

The issue in the field of protection of CI and TS of enterprises, institutions and organizations is to find reliable protection of commercially valuable information of a certain business, and especially during martial law. We can confidently state that there is no separate legal act regulating relations in the sphere of providing legal protection of TS in Ukraine, and therefore we can state that there is no separate by-law in this area, as well as the law. In such a way, regulatory measures include such methods of CI and TS protection, which involve the use of a certain set of legal means provided by law and by-laws to persons who legally control such information. These should include the development and adoption of local regulations: List of information that makes up CI or TS, Provisions on CI or TS of the enterprise, Instructions obliging employees of the enterprise, institutions or organizations to observe the regime of non-disclosure of CI or TS, Agreement on non-disclosure of CI or TS, etc.

We consider it proper to adopt a relevant law regarding TS in Ukraine to regulate all aspects of TS protection. As to CI, we consider it expedient to remove the mention of a legal entity in the legislative definition of CI, and to formulate it, for example, as follows: confidential information is information to which access is limited to a natural person and which can be distributed in a certain manner at his will in accordance with the conditions stipulated by him.

Keywords: secret information, confidential information, trade secret, commercial value, information, security, business entity.